

ترجمان علوم اجتماعی

بیان جهان آن گونه که آن را می شناسیم
امانوئل والرشتاین
ترجمه حسین حسینی

www.ketab.ir

این اثر ترجمه‌ای است از
The End Of The World
As We Know It :
Social Science for the
Twenty-First Century
Immanuel Maurice
Wallerstein
University of minnesota Press
/1999

سرشناسه: والرشتاین-امانوئل ۱۹۳۰ -

Wallerstein, Immanuel Maurice

عنوان و نام پدیدآور: پایان جهان آن گونه که آن را
می‌شناسیم: علم اجتماعی برای قرن بیست و یکم /
امانوئل والرشتاین / ترجمه حسین حسینی
مشخصات نشر: تهران، ترجمان علوم انسانی، ۱۳۹۴
مشخصات ظاهری: ۳۴۴ ص.

فروست: ترجمان جامعه‌شناسی؛ ۲؛
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۴۷۹۴-۳-۶

وضعیت فهرست نویسی: فیا
یادداشت: فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی
<http://opac.nli.ir> قابل دسترسی است

یادداشت: عنوان اصلی: The end of the world as
we know it: social science for the twenty first
century

شناسه افزودن: حسینی، حسین، ۱۳۵۹
شماره کتابشناسی ملی: ۳۷۸۷۸۰۱

یان - ن آن گونه که آن را می شناسیم:
علم اجتماعی برای قرن بیست و یکم

نویسنده: امین والرشتاین

ناشر: ن علم انسانی

مترجم: حسین حسینی

مقابله کننده: نمی عرب!

ویراستار متن فارسی: رخساره ثابت

طراح جلد: سعید ملک

صفحه آرا: میثم شریف العلمانی

چاپ و صحافی: پردیس دانش

مدیر فنی و تولید: مهدی مقامی

ناظر چاپ: امیر حسین ندیری

نوبت چاپ: اول، پاییز ۱۳۹۴

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

این اثر به پیشنهاد انجمن دانش آموختگان

علوم اجتماعی دانشگاه تهران ترجمه و

با هم کاری خانه ی متن سین مقابله و

ویراستاری شده است.

ترجمان: تهران، خیابان نجات اللهی، خیابان اراک،

پلاک ۴۶، طبقه ۴، تلفن: ۸۸۸۵۴۳۱۴۱۸

پست الکترونیک: info@tarjomaan.com

حقوق چاپ و نشر در قالب های کاغذی،

الکترونیکی و صوتی، انحصاراً برای انتشارات

ترجمان علوم انسانی محفوظ است.

۹ مقدمه‌ی مترجم

پیش‌گفتار

عدم قطعیت و خلاقیت

پیش‌فرض‌ها و نتیجه‌گیری‌ها

بخش اول: جهان سرمایه‌داری

۳۱ فصل ۱:

علوم اجتماعی و میان‌دوره‌ی کمونیستی
تفاسیری از تاریخ معاصر

۴۵ فصل ۲:

کنگره‌ی ملی آفریقا و آفریقای جنوبی
گذشته و آینده‌ی جنبش‌های آزادی‌بخش در نظام جهانی

۶۳ فصل ۳:

ظهور شرق آسیا
نظام جهانی در قرن بیست و یک
بحران کدایی آسیا: ژئوپلیتیک در بلندمدت

۸۹ فصل ۴:

دولت‌ها؟ خودمختاری؟
معضلات سرمایه‌داران در عصرگذار

۱۱۱ فصل ۵:

بوم‌شناسی ر هزینہ ی مایه‌دارانه‌ی تولید
برون‌رفتی وجود ندارد

۱۲۳ فصل ۶:

لیبرالیسم و موکاسی
برادرانی دشمن‌اند

۱۴۳ فصل ۷:

ادغام با چه چیزی؟
در حاشیه قرار دادن چه چیزی؟

۱۵۹ فصل ۸:

آیا تغییر اجتماعی تغییر همیشگی است؟
هیچ چیز تاکنون تغییر نکرده است؟

بخش دوم: جهان معرفت

۱۸۱ فصل ۹:

علوم اجتماعی و جامعه‌ی معاصر
نابینا شدن تضمین‌های عقلانیت

۲۰۵ فصل ۱۰:

فرق‌گذاری و بازسازی در علوم اجتماعی

۱۷ فصل ۱۱:

اروپامحوری و مظاهر آن
معضلات علوم اجتماعی

۲۳۵ فصل ۱۲:

ساختارهای معرفتی
چه راه‌هایی برای شناسات‌وجو دارد؟

۲۴۳ فصل ۱۳:

ظهور وافول تحلیل نظام‌های معنوی در آینده

۲۵۳ فصل ۱۴:

علوم اجتماعی و جست‌وجو برای جامعه‌ی عادلانه

۲۷۳ فصل ۱۵:

میراث جامعه‌شناسی، آینده‌ی علوم اجتماعی

۳۰۹ پی‌نوشت

۳۳۳ نمایه

مقدمه‌ی مترجم

امانوئل موریس والر تایب، سال ۱۹۳۰ در نیویورک به دنیا آمد. در محیطی زندگی کرد که چپ‌گرایی در آن غالب بود. از یک مدرسه در خانواده‌ای رشد کرد که به کمونیسم متمایل بودند و از سوی دیگر سال‌های نوجوانی و جوانی او، حتی دهه‌های ۳۰ و ۴۰ میلادی، دوران حضور پر قدرت و هیاهوی جریان‌های کمونیستی در جهان البت در آمریکا بود. والرشتاین همه‌ی دوره‌ی تحصیلش را در دانشگاه کلمبیا گذراند. سال ۱۹۵۹ با پایان‌نامۀ «ریاضی‌مکانیک مدرک دکتری‌اش»^۱ را از همین دانشگاه دریافت کرد. سال ۱۹۶۸، وقتی والرشتاین در دانشگاه کلمبیا تدریس می‌کرد، دانشجویان در اعتراض به جنگ ویتنام دست به شورش‌ها و امنه‌داری زدند که از حدود مسئله‌ی اولیه نیز فراتر رفت. والرشتاین هم مانند چامسکی و «یوان»^۲ اعتراضات حمایت کرد.^۳ بعد در کتاب دانشگاه در آشوب: سیاست تحول^۴ به تحلیل و تشریح همین زمینه‌ها و تأثیرشان بر جهت‌گیری‌ها و رویکردهای آتی‌اش پرداخت. او تا سال ۱۹۷۰ که بازگشته شد، در دانشگاه کلمبیا تدریس و تحقیق کرد. مکانیسم، پایان‌نامۀ او، در آن دوره مورد توجه قرار گرفت و والرشتاین جوان را مصمم‌تر کرد تا جامعه‌شناس سیاسی شود.^۵

1. Columbia University

۲. البته این یگانه مدرک آکادمیک والرشتاین نیست و او از بسیاری از دانشگاه‌های جهان از جمله دانشگاه پاریس ۷ (دنیس دیدرو) ۱۹۷۶، دانشگاه یورک ۱۹۹۵، دانشگاه بروکسل ۱۹۹۶، دانشگاه ملی مکزیک ۱۹۹۸، مدرسه‌ی عالی اقتصاد مسکو ۲۰۰۵ و... مدارک افتخاری دریافت کرده است.

3. Ed. Lernert, Charles. 2010. "Immanuel Wallerstein." Pp. 398-405 in *Social Theory: The Multicultural and Classical Readings*. Westview Press.

4. *University in Turmoil: The Politics of Change*

5. Wallerstein, I. 2000. *The Essential Wallerstein*. New York, NY: The New Press. P. xvi

والرشتاین در دوران نوجوانی به جنبش‌های ضد استعماری در هند علاقه‌مند بود.^۱ دهه‌ی ۵۰ و ۶۰ میلادی مطالعاتش را در تصمیمی آگاهانه بر جامعه‌شناسی سیاسی آفریقا با محوریت مسئله‌ی «توسعه نیافتگی»، فقر و شورش مستمر در دنیای غیر غربی متمرکز کرد.^۲ بعدها با انتشار آثار و تحقیقات والرشتاین درباره‌ی آفریقا، در ۱۹۷۳، رئیس «انجمن مطالعات آفریقا»^۳ در آمریکا شد.^۴

کتاب نظام نوین جهانی

به تدریج مسئله‌ی جنبش‌های ضد استعماری برای او اهمیت بیش‌تری یافت و او به صورت جامع‌تری به آن پرداخت. نتیجه‌ی تحقیقاتش هم ارائه‌ی نظریه، تحلیل، رویکرد «نظام‌های جهانی»^۵ در قالب انتشار جلد اول کتاب «نظام نوین جهانی» در سال ۱۹۷۴ بود. این کتاب اصلی‌ترین اثر اوست که به ۹ زبان زنده و حتی به بریل، خط ناینیان، ترجمه شد. وایشتن سال ۱۹۷۵ برای این کتاب جایزه‌ی معتبر سوروکین گرفت.^۶ سپس سال ۲۰۱۱ جلد چهارم که با عنوان «نظام نوین جهانی: لیبرالیسم مرکزگرای پیروز، ۱۷۸۹-۱۹۱۴»^۷ منتشر کرد.

تحلیل نظام جهانی یک رویکرد به رشته‌ای/چند رشته‌ای^۸ و بزرگ‌مقیاس است که برای تحلیل تاریخ جهان و تغییرات اجتماعی در ویژگی اصلی دارد: نخست، نظام جهانی را به جای دولت-ملت به عنوان واحد تحلیل برگزیده است، و دوم، رویکردی تاریخ‌مند است. البته والرشتاین همه‌ی شاخه‌های علوم اجتماعی را یک دانش واحد تاریخی و نظام‌مند^۹ می‌داند.

1. Wallerstein, 2000. P. x

۲. آزاد ارمکی، تقی: نظریه‌های جامعه‌شناختی، تهران، سروش، ۱۳۸۱، چاپ دوم، ص ۲۲۱؛ او در «جهان روزنامه شرق می‌گوید» من از سال ۱۹۵۰ که در حوزه‌ی جامعه‌شناسی کار می‌کنم، از همان زمان هم چیزهایی درباره‌ی ایران می‌خواندم. البته نخست حوزه‌ی مطالعاتی من بیش‌تر آفریقا را در بر می‌گرفت اما پس از آن به مطالعه در ابعاد مختلف سایر کشورها از جمله ایران هم علاقه‌مند شدم و به صورت جدی‌تر درباره‌ی ایران به مطالعه و کنکاش پرداختم.

3. African Studies Association

4. Wallerstein, 2000. P. xvi

5. World-Systems Theory/analysis/Approach

6. Wallerstein, Immanuel (-1930). "The AZ Guide to Modern Social and Political Theorists. Ed. Noel Parker and Stuart Sim. Hertfordshire: Prentice Hall/Harvester Wheatsheaf, 76-372. 1997. Print.

۷. ریتزر، جورج: نظریه جامعه‌شناسی در دوران معاصر، محسن ثلاثی، تهران، علمی، ۱۳۸۱، چاپ ششم، ص ۲۵۰

8. The Modern World-System, vol. IV: Centrist Liberalism Triumphant, 1789-1914

9. Hobden, s. (1998) international relations and historical sociology: breaking down boundraies. London and newyork: Routledge, p.162

10. Systemic

و از آن جا که موضوع علوم اجتماعی و تاریخ را هم یکی می‌بیند به «علوم اجتماعی تاریخی»^۱ اعتقاد دارد.^۲ «مفهوم نظام تاریخی ابداعی والرشتاین به امتناع از او پذیرش این نوع تمایزهای صوری و برساخته نظر می‌کند و به معنای درهم ریختن و برانداختن بنیادین تمایز و جدایی موجود در ساختار رشته‌ای نظام آکادمیک و دانشگاهی مدرن بین علوم اجتماعی و تاریخی است».^۳ «نظام جهانی» والرشتاین رویکردی عام برای تحلیل همه‌ی پدیده‌های اجتماعی است. رهیافتی که «تمایز میان عوامل خارجی و عوامل داخلی را به امری نسبی تبدیل می‌کند، زیرا همه‌ی عوامل در این سطح به یک اعتبار، داخلی‌اند».^۴

رویکرد «نظام جهانی» بر مبنای تقسیم نیروی کار جهان به سه منطقه‌ی جغرافیایی مرکزی/هسته‌ای، نیمه‌مرکزی و پیرامونی تقسیم می‌شود.^۵ البته این تقسیم‌بندی بیش از آن‌که جغرافیایی باشد به گونه‌ی روابط این واحدها و شیوه‌های تولید و انباشت سرمایه توجه می‌کند و در نتیجه ممکن است نواحی منطقه‌ی مرکزی و پیرامونی بیش از چند کیلومتر نباشد.^۶ این نسبت باعث می‌شود که برای دسته‌ای بر دیگر کشورها تسلط یابند. البته این سلطه یا هژمونی طی زمان و با دگرگونی آرایش نظام جهانی عوض می‌شود. والرشتاین در اغلب آثارش و به‌ویژه در «نظام‌نوین جهانی» همین سلسله را شرح می‌دهد.

تدریس در دانشگاه‌های آمریکا

والرشتاین سال ۱۹۷۶ بعد از یک وقفه‌ی چند ساله به دانشگاه مک‌گیل^۷ مونترال^۸ رفت و هم‌زمان استاد «مدرسه‌ی پیش‌رفته‌ی علوم اجتماعی پاریس»^۹ شد. سپس به‌عنوان استاد جامعه‌شناسی در دانشگاه ایالتی نیویورک در بینگهامتون^{۱۰} تدریس کرد. همین دوره

1. Historical Social science

۲. مشیرزاده، حمیرا، نظریه نظام‌های جهانی: توان‌مندی‌ها و محدودیت‌های یک دیدگاه رادیکال، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، ش ۷۱، بهار ۱۳۸۵، صص ۲۵۳-۲۷۶.

۳. نوذری، حسینعلی: «والرشتاین» و نظریه نظام‌های جهانی؛ شرق، ۹۲/۱۲/۱۱، ش ۱۹۶۶.

۴. مشیرزاده، صص ۲۵۳-۲۷۶.

5. The houses of history, ANNA GREEN and KATEHLEEN TROUP, manchester university, Press, 1999, p.110-120

۶. مشیرزاده، صص ۲۵۳-۲۷۶.

7. McGill University

8. Sica, Alan. 2005. "Immanuel Wallerstein." Pp. 739-734 in Social Thought: from the Enlightenment to the present. Boulder, CO: Westview Press.

9. École des Hautes Études en Sciences Sociales

10. Binghamton University (SUNY)

«مرکز مطالعات اقتصاد، سیستم‌های تاریخی و تمدن‌های فرناند برودل»^۱ دانشگاه بینگهامتون را با مشارکت ترنس هاپکینز، دوست و همکارش، پایه‌گذاری کرد و مدیریت آن‌جا را بر عهده گرفت. وب‌سایت مرکز «مرکز مطالعات اقتصاد، سیستم‌های تاریخی و تمدن‌های فرناند برودل» هدف آن مؤسسه را «تجزیه و تحلیل تغییرات اجتماعی بزرگ مقیاس طی دوره‌های تاریخی بلندمدت»^۲ می‌داند، هدفی که کم و بیش می‌توان آن را سرفصل اصلی‌ترین پروژه‌ی فکری والرشتاین دانست. والرشتاین در مقام مدیر این مرکز، مجله‌ی «نقد»^۳ را پایه‌گذاری کرد. سال ۱۹۹۹ از دانشگاه بینگهامتون ازنشسته شد.^۴ اگرچه تا سال ۲۰۰۵ کرسی ریاست مرکز مطالعات برودل را بر عهده داشت سپس از سال ۲۰۰۰ تا امروز در دانشگاه ییل پژوهشگر ارشد است.^۵ او در دانشگاه‌های چینی هنگ‌کنگ، پیتیش کلمبیا، آمستردام و... هم تدریس کرده است.^۶

اختصاصی درباره‌ی طرح فکری والرشتاین

تحقیق و تألیف درباره‌ی نام‌نویسی‌های اصلی‌ترین ایده‌ی والرشتاین است. او ابتدا دو نوع نظام جهانی را از هم متمایز می‌کند:

نخست، امپراتوری‌های جهانی مانند روم و چین که وجه مشخصه‌شان سلطه‌ی یک دولت مرکزی بر شبکه‌ای از جوامع است.

دوم، اقتصادهای جهانی که فقط یک نوعی تاریخی دارد که آن هم اقتصاد جهانی سرمایه‌داری است. مشخصه‌ی اصلی این نظام انباشت بی‌پایان سرمایه، کثرت سیاسی دولت‌ها و وحدت آن‌ها از حیث روابط اقتصاد سیاسی، سرمایه و تقسیم کار است که موجب پیوند عناصر این نظام به یکدیگر می‌شود. انباشت بی‌پایان سرمایه مستلزم محو دائمی فناوری و گشودن مدام مرزهای جدید جغرافیایی است؛ روندی که در طول تاریخ سرمایه‌داری جهان هر لحظه شاهد آن بوده‌ایم. در مجموع والرشتاین تاریخ نظام جهانی سرمایه‌داری را به چهار دوره تقسیم می‌کند:

1. Fernand Braudel Center for the Study of Economies, Historical Systems, and Civilizations

2. <http://binghamton.edu/fbc/about-fbc/intellectual-report.html>

3. Review, A Journal of the Fernand Braudel Center

4. Sica, 2005.

5. Ed. Parker, Noel and Stuart Sim. 1997. "Wallerstein, Immanuel (-1930)." Pp. 76-372 In The AZ Guide to Modern Social and Political Theorists. Hertfordshire: Prentice Hall/Harvester Wheatsheaf.

6. Allan, Kenneth (2006). Contemporary social and sociological theory: visualizing social worlds. Thousand Oaks, CA: Pine Forge Press.

۱. تولد نظام سرمایه‌داری در اروپا (۱۴۰۰-۱۶۰۰ م)

۲. تثبیت آن در اروپا (۱۸۱۵-۱۹۱۷ م)

۳. گسترش آن تحت هژمونی بریتانیا (۱۸۱۵-۱۹۱۷ م)

۴. تبدیل ایالات متحده به قدرت هژمون در نظام نوین جهانی (۱۹۱۷-۱۹۶۰ م).

البته ایده‌ی اصلی والرشتاین، که به‌ویژه در این کتاب هم به آن می‌پردازد، افول هژمونی ایالات متحده در چند دهه‌ی اخیر است؛ فرایندی که به نظر او بیش از ۵۰ تا ۱۰۰ سال طول نمی‌کشد و وجه آن به سوی نظام نوین فعلاً نامتعینی حرکت می‌کند. کلیت این روند مبتنی است بر نظریه‌ی پریگوزین مبنی بر آن که همه‌ی نظام‌ها مانند ارگانیسم‌های طبیعی سه دوره‌ی متفاوت دارند: تولد، حیات «تجلی» (عولانی‌ترین دوره) و مرگ (دوره‌ی بحران ساختاری). همچنین والرشتاین با پریگوزین هم‌استان است و برخلاف تصور رایج معتقد است وضعیت طبیعی سیستم‌ها عدم تعادل است. به همین دلیل با عبور از دوره‌های ثبات کوتاه مدت وقتی سیستم به مرحله‌ی عدم تعادل ساختاری می‌رسد، نقطه‌ی زوال تاریخی‌اش فرا می‌رسد. در این شرایط ما در برابر انشعاب‌های ساختاری قرار می‌گیریم و نظام جدیدی که جای‌گزین سیستم قبلی می‌شود حاصل «انتخاب» جمعی ما از میان گزینه‌ها^۱ پیش‌روست.

تحلیل نظام‌های جهانی نخست ریشه در جامعه‌شناسی دارد اما در واقع محصول حوزه‌ای فرارشته‌ای شامل تاریخ، جامعه‌شناسی، علوم سیاسی، فلسفه، اقتصاد، روابط بین‌الملل و... است. در نگاهی بسیار کلی می‌توان سرچشمه‌های تحلیل نظام‌ها را این‌طور مطرح کرد: اقتصاد سیاسی مارکس^۲، سازمان‌دهی اقتصادی کارل پولانی، هژمونی، علوم پیچیدگی و نظریه‌ی ساختار-آشوب ایلینا پریگوزین، جامعه‌شناسی تاریخی، زمان و اندامات مکتب آنال به‌ویژه مطالعات فرناند برودل، چرخه‌های اقتصادی نیکولای کوندراتیف، تاریخ و وابستگی و اندیشه‌های وبر، فروید، شوپتر و قانون^۳. البته ذکر این موارد به معنای نفی اصالت و بداعت این رویکرد نیست. مثلاً والرشتاین ضمن بهره‌برداری از بسیاری مفاهیم مکتب وابستگی

1. Immanuel Wallerstein, The Itinerary of World-Systems Analysis; or, How to Resist Becoming a Theory, in J. Berger & M. Zedlitch, Jr., (eds), *New Directions in Contemporary Sociological Theory*, Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2002 (pp. 374-358)

۲. به نظر والرشتاین، هم مارکس هم وبر معتقداند نظام اقتصاد جهانی سرمایه‌داری واحدی وجود دارد. او مفاهیم سرمایه، روابط و مناسبات تولید و انباشت سرمایه در تاریخ را از مارکسیسم اخذ کرده است. جنبه‌ی دیگر تأثیر مارکس بر والرشتاین توجه به زیرساخت‌های اقتصادی در تحلیل جامعه‌شناختی است. ذبیحی، مینا؛ چهره‌ی ماه سپتامبر: بررسی نظریه جهانی شدن والرشتاین با تأکید بر ابعاد فرهنگی؛ سایت انسان‌شناسی و فرهنگ.

(همچون مبادله‌ی نابرابر، روابط استعماری-استثماري مرکز و پیرامون و بازار جهانی)، طی مراحل بعدی کار خود، یعنی در جریان توسعه و تدوین کامل دیدگاه نظام جهانی، از این مکتب فراتر می‌رود. در مقابل، بسیاری از پژوهشگران در جامعه‌شناسی، علوم سیاسی و فلسفه از والشتاین و نظریه‌ی نظام‌های جهانی او تأثیر گرفته‌اند که از آن جمله می‌توانیم به سمیرامین،^۱ جیووانی اریگی،^۲ آندره گوندرفرانک،^۳ کریستوفر چیس دان،^۴ بورلی سیلور،^۵ ژانیت ابولوود^۶ اشاره کنیم که در تدوین و تألیف برخی کتب والشتاین هم با او همکاری کردند.

به اعتقاد والشتاین نظام جهانی سرمایه‌داری روبه نابودی ست و جهان با یک دوری سخت، آشوب و ناپسامانی ساختاری روبه‌رو خواهد بود.

والشتاین طرح چه نظامی را بعد از فروپاشی نظام جهانی کنونی پیش‌بینی می‌کند؟ او امیدوار است که با آن هم پاشیدن نظام جهانی سرمایه‌داری، یک نظام سوسیالیستی عادلانه جای‌گزین آن شود.^۷ چه هیچ تضمینی برای این گذار وجود ندارد. برای تکمیل این گذار بیش از ۱۰۰ تا ۱۵۰ سال زمان نیاز است. در بحران نهایی، آزادی بر ضرورت و اختیار بر جبر غلبه می‌کند و لحظه‌ی دشوار تصمیم‌گیری جمعی فرا می‌رسد.

والشتاین عضدها مرکز تحقیقاتی و پژوهشی بوده است از جمله:

«انجمن مطالعات جامعه‌شناختی»^۸ از ۱۹۸۰ تا کنون

«انجمن جهانی روابط بین‌الملل»^۹ از ۱۹۸۲ تا کنون

رئیس کمیسیون بازسازی علوم اجتماعی گاباکیا،^{۱۰} از ۱۹۹۳ تا ۱۹۹۵. مأموریت این

کمیسیون تعیین جهت تحقیقات جامعه‌شناسی در ۵۰ سال آینده است.^{۱۱}

رئیس «انجمن بین‌المللی جامعه‌شناسی»^{۱۲} از ۱۹۹۴ تا ۱۹۹۸

1. Samir Amin

2. Giovanni Arrighi

3. Andre Gunder Frank

4. Beverly J. Silver

5. Janet Abu-Lughod

6. Carlos A. Martínez-Vela, World Systems Theory, paper prepared for the Research Seminar in Engineering Systems, November 2003

7. Sociological Research Association

8. World Association for International Relations

9. Gulbenkian Commission on the Restructuring of the Social Sciences

10. Wallerstein, Wallerstein. "Immanuel Wallerstein". Retrieved 27 February 2014.

11. International Sociological Association

12. Lemert, edited with commentaries by Charles (2010). Social theory: the multicultural and classic readings (4th ed.).

والرشتاین در طول دوران فعالیتش سردبیر یا عضو هیئت تحریریه‌ی نزدیک به ۲۰ مجله‌ی علمی بود که از آن جمله می‌توان به مجلات زیر اشاره کرد:

مجله‌ی «تکامل اجتماعی و تاریخ»^۱

«مطالعات اقتصاد سیاسی نظام جهانی»^۲ از ۱۹۷۸ تاکنون

«نقد علوم اجتماعی مدیرانه‌ای»^۳ از ۱۹۹۶ تاکنون

«چشم‌انداز آسیایی»^۴ از ۱۹۹۵ تاکنون

«توسعه و تغییر»^۵ از ۱۹۹۴ تاکنون

«مجله‌ی جغرافیای انسانی غرب آفریقا»^۶ از ۱۹۷۴ تاکنون

تاکنون والشتاین بیش از ۳۰ کتاب منتشر کرده است. بسیاری از آن‌ها به زبان‌های گوناگون ترجمه شده است و مورد توجه قرار گرفته‌اند. مهم‌ترین کتاب‌های او:

«علوم اجتماعی نیندیش»^۷ (۱۹۹۱)

«پس از لیبرالیسم»^۸ (۱۹۹۵)

«سقوط قدرت آمریکا: ایالات متحده در دنیای آشوب‌زده»^۹ (۲۰۰۳)

«جهان شمولی اروپا: لفاظی قدرت»^{۱۰} (۲۰۰۴)

«آیا کاپیتالیسم آینده‌ای دارد؟»^{۱۱} (۲۰۱۳) که آخرین اثر اوست، همگی محل مباحثات فراوان علمی-سیاسی بوده‌اند.

او در دوران فعالیتش بیش از ۲۰ جایزه‌ی علمی مهم داخلی و بین‌المللی دریافت کرد که از آن جمله می‌توانیم به:

«مدال طلای کوندراتیف»^{۱۲} از آکادمی علوم طبیعی روسیه (۲۰۰۵)

Boulder, CO: Westview Press.

1. Social Evolution & History

2. Studies in Political Economy of the World-System

3. Mediterranean Social Sciences Review

4. Asian Perspective

5. Development and Change

6. West African Journal of Sociology

7. Unthinking Social Science: The Limits of Nineteenth Century Paradigms

8. After Liberalism

9. Decline of American Power: The U.S. in a Chaotic World

10. European Universalism: The Rhetoric of Power

11. Does Capitalism Have a Future?

12. Kondratieff Gold Medal

«نشان دانشگاهی دانشگاه هلسینکی» فنلاند^۱ (۱۹۹۲)

جایزه‌ی پژوهشگر برتر دانشگاه بینگهامتون (۱۹۹۱)

«جایزه‌ی پژوهشگر ممتاز سورکین»^۲ از انجمن جامعه‌شناسی آمریکا (۱۹۷۵) اشاره کنیم.

والرشتاین در ایران

نخستین بار، سال ۱۳۶۶ در شماره ۲۳ مجله‌ی تربیت، خسرو باقری در مقاله‌ی «کودکان محروم از ر...» از والرشتاین نام برد. ده سال بعد اولین مقاله‌ی والرشتاین با عنوان «دولت و دگرگون‌سازی اجتماعی» را، دکتر محمدی به فارسی برگرداند و در شماره‌ی ۲۷ مجله‌ی نامه‌ی فرهنگ در پاییز ۱۳۷۶ منتشر شد. ما نخستین مقاله‌ای که در ایران مشخصاً درباره‌ی او نوشتند «بازخوانی نظریه‌ی سیستم جهانی» از «دیدگاه والرشتاین» نوشته‌ی نوذر شفیعی بود که در مجله‌ی مصباح شماره ۴۷، مهر و آبان ۱۳۸۲ منتشر شد. علاوه بر این‌ها نزدیک به ۲۰ مقاله از والرشتاین در مجلات وب‌سایت‌های فارسی‌زبان موجود است که فهرست آن‌ها در انتهای همین یادداشت آمده است.

سه کتاب از والرشتاین به زبان فارسی ترجمه شده است:

«سیاست و فرهنگ در نظام متحول - جهانی (رنویدتیک و ژئوکالچر)»^۳ که سال ۱۳۷۷ پیروز ایزدی ترجمه و نشری منتشر کرد.

«سرمایه‌داری تاریخی (و دو مقاله‌ی دیگر)»^۴ که سال ۱۳۸۱ یوسف نراقی ترجمه و نشر قطره منتشر کرد.

«مقدمه‌ای بر تحلیل نظام‌های جهانی»^۵ که سال ۱۳۸۸ حسین عبدی ترجمه و انتشارات ابرار تهران منتشر کرد.

والرشتاین ماهی دوبار در وب‌سایت شخصی‌اش^۶، یادداشت‌هایی درباره‌ی مسائل جهانی (برای مثال مذاکرات پرونده‌ی هسته‌ای ایران) منتشر و درباره‌ی آن‌ها موضع‌گیری می‌کند:

1. Medal of the Helsinki University
2. Sorokin Prize (for Distinguished Scholarship)
3. Geopolitics and geoculture: essays on the changing world-system
4. Historical capitalism
5. World-systems analysis: an introduction
6. www.iwallerstein.com

موضوع‌گیری‌هایی که اغلب با انتقادات جدی نسبت به سیاست خارجی آمریکا همراه اند. اسفند سال ۱۳۹۲ «انجمن جامعه‌شناسی ایران» و «انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات» از والرشتاین برای سفری یک هفته‌ای به ایران دعوت کرد. او در سفر به ایران در دانشگاه‌های تهران و شیراز سخن‌رانی کرد.

درباره‌ی کتاب «پایان جهان آن‌گونه که آن را می‌شناسیم»

نخستین بار سال ۱۹۹۹ کتاب «پایان جهان آن‌گونه که آن را می‌شناسیم» منتشر شد. این کتاب به زبان‌های ترکی (۲۰۰۰)، ژاپنی (۲۰۰۱)، کره‌ای (۲۰۰۱)، اسپانیایی (۲۰۰۱)، روسی (۲۰۰۳) و لهستانی (۲۰۰۴) ترجمه شده است.

والرشتاین به سه حوزه‌ی مطالعاتی و پژوهشی توجه ویژه دارد که در این اثر به هر سه پرداخته است:

الف) روند تاریخی توسعه‌ی نظام سرمایه‌داری

ب) بحران نظام سرمایه‌داری چهار، در ایران، ماصر

ج) ساختار اجتماعی دانش و معرفت.

به همین دلایل این کتاب می‌تواند برای کسانی که پس از این کتاب‌ها و نظرات والرشتاین را دنبال نمی‌کردند، خلاصه‌ای سودمند و کاربردی باشد.

والرشتاین در این اثر درباره‌ی دگرگونی‌های مهم و زیربنایی در جهان توضیح می‌دهد و معتقد است این دگرگونی‌ها به همان اندازه بر فهم ما از جهان هم‌اکنون گذاشته‌اند. این کتاب به دو بخش تقسیم شده است: در بخش نخست، جهان سرمایه‌داری، برخی از روایدهای مهم اخیر (از جمله فروپاشی دولت کمونیستی، افول جنبش‌های آزادی‌بخش ملی، ظهور ایدئولوژی‌های شرق آسیا، چالش‌های خودمختاری ملی برای دولت‌ها، مخاطرات زیست‌محیطی، هویت ملی و به حاشیه‌رانی مهاجرین) را بررسی می‌کند. رویدادهایی که به‌طور کلی باور خوش‌بینانه‌ی فراگیر درباره‌ی وضعیت جهان معاصر را به چالش می‌کشد. والرشتاین با تحلیل این تغییرات در زمینه‌ی بزرگ‌تر نظام جهانی موجود در جست‌وجوی گزینه‌های پیش روی ماست.

در بخش دوم کتاب، با عنوان جهان معرفت، به تحولات جهان تفکر (شامل افول ایمان تاریخی به عقلانیت ابزاری، گسترش بی‌رویه‌ی کنش‌های علمی، نقد اروپامحوری، تفکیک دانش به علوم تجربی و انسانی و نسبت جست‌وجوی امر صادق و امر خیر) می‌پردازد.

والرشتاین می‌خواهد چگونگی ظهور این پرسش‌ها را از درون زمینه‌ی دگرگونی‌های اجتماعی پیش‌گفته بررسی کند و علاوه‌براین علت عقیم ماندن روش‌های سنتی برای پاسخ‌گویی به این مسائل را بیابد. این کتاب نشان می‌دهد چطور يك محقق مولف هنگام مواجهه با مسائل جزئی می‌تواند از طرح کلی خویش بهره‌برد و تلاش کند مسیرهای تازه‌ای بگشاید تا به هدفش برسد، بدون آن‌که از چارچوب‌هایش عدول کند.

مقالات و یادداشت‌های زیر از او به فارسی ترجمه شده‌اند:

«او، 'ا' برنده شد: اکنون چه رخ خواهد داد؟»؛ پایگاه اینترنتی نقد اقتصاد سیاسی

۲۰۱۲: (www.pecritique.com)

«آمریکا و بقیه: دنیا»؛ پایگاه اینترنتی نقد اقتصاد سیاسی: ۲۰۱۲

«چهره‌ی ماه سه‌شنبه: باضت، به هزینه‌ی چه‌کسانی؟»؛ مترجم پرویز صداقت؛ پایگاه

اینترنتی نقد اقتصاد سیاسی: ۲۰۱۳

«بریکس در خدمت چه کسانی است؟»؛ مترجم پرویز صداقت؛ پایگاه اینترنتی نقد

اقتصاد سیاسی: ۲۰۱۳

«پس از چاوز»؛ پایگاه اینترنتی نقد اقتصاد سیاسی: ۲۰۱۳

«پی‌آمدهای افول آمریکا»؛ مترجم پرویز صداقت؛ پایگاه اینترنتی نقد اقتصاد سیاسی: ۲۰۱۳

«چپ و مصر: چپ جهانی و آشوب در مصر»؛ پایگاه اینترنتی نقد اقتصاد سیاسی: ۲۰۱۳

«سرمایه‌داری در آخر خط»؛ مترجم پرویز صداقت؛ پایگاه اینترنتی نقد اقتصاد سیاسی: ۲۰۱۳

«شورش در همه جا»؛ مترجم پرویز صداقت؛ پایگاه اینترنتی نقد اقتصاد سیاسی: ۲۰۱۳

«نظامیان در قدرت»؛ مترجم پرویز صداقت؛ پایگاه اینترنتی نقد اقتصاد سیاسی: ۲۰۱۳

«امید در برابر اس: نگاهی به مجمع اجتماعی جهانی در تونس»؛ مترجم پرویز صداقت؛

پایگاه اینترنتی نقد اقتصاد سیاسی: ۲۰۱۳

«گفت‌وگوی کوان هریس با امانوئل والرشتاین»؛ پایگاه اینترنتی نقد اقتصاد سیاسی: ۲۰۱۳

«دولت و دگرگون‌سازی اجتماعی»؛ مترجم بیوک محمدی؛ نامه‌ی فرهنگ (۲۷): ۱۰۴-۱۰۹، ۱۳۷۶

«آمریکا؛ ضعف هژمونی و تلاش برای تجدید سلطه جهانی»؛ سیاحت غرب (۱۲):

۴۹- ۱۳۸۳

«عقاب به زمین خورده»؛ مترجم علی اکبر بابا. مطالعات منطقه‌ای (۲۰ و ۲۱): ۱۵۱-۱۶۲، ۱۳۸۳

«تنگناهای تولید علم معاصر»: سیاحت غرب (۲۲): ۵ - ۱۲، ۱۳۸۴

«سیاست و اجتماع: منحنی قدرت ایالات متحده»: سیاحت غرب (۴۷): ۴۵ - ۶۰، ۱۳۸۶

فهرست کتب والرشتاین:

- Wallerstein, Immanuel, Samir Amin, Giovanni Arrighi and, and Andre Gunder Frank. 1990. *Transforming the Revolution: Social Movements and the World-System*.
- Wallerstein, Immanuel. 1986. *Africa and the Modern World*. Trenton, NJ: Africa World Press.
- . 1961. *Africa, The Politics of Independence*. New York: Vintage Books.
- . 1967. *Africa: The Politics of Unity*. New York: Random House.
- . 1995. *After Liberalism*. New York: New Press.
- . 2004. *Alternatives: The U.S. Confronts the World*. Boulder, Colorado: Paradigm Press.
- . 2003. *Decline of American Power: The U.S. in a Chaotic World*. New York: New Press.
- . 2001. *Democracy, Capitalism, and Transformation*. Vienna: Documenta 11, March 2001, 16.
- . 2006. *European Universalism: The Rhetoric of Power*. New York: New Press.
- . 1991. *Geopolitics and Geoculture: Essays on the Changing World-System*. Cambridge: Cambridge University Press.
- . 1983. *Historical Capitalism*. London: Verso.
- . 1995. *Historical Capitalism, with Capitalist Civilization*. London: Verso.
- . 1979. *The Capitalist World-Economy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- . 1999. *The End of the World As We Know It: Social Science for the Twenty-first Century*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- . 1974. *The Modern World-System*, vol. I: *Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century*. New York/London: Academic Press.